

KTO MIESZKA W BAJKACH WARMII I MAZUR?

DEMONY DUCHY

BAJKI WARMII I MAZUR TO MAGICZNA PRZESTRZEŃ, W KTÓREJ OD WIEKÓW MIESZAJĄ SIĘ WIERZENIA ORAZ MITY. SPOTKAĆ TAM MOŻNA ZARÓWNO TWORY WYOBRAŹNI POGAŃSKO-SŁOWIAŃSKIEJ, POGAŃSKO-PRUSKIEJ, JAK I NOWSZE, WNIESIONE DO KULTURY DUCHOWEJ PRZEZ RELIGIĘ CHRZEŚCIJAŃSKĄ. STĄD W BAŚNIACH BOGINKI I DUCHY LASÓW, PÓL, JEZIOR CZY BAGIEN, ISTOTY SILNIE ZWIĄZANE Z NIEPOJĘTĄ, TAJEMNICZĄ, POTĘŻNĄ, A WIĘC GROŻNĄ NATURĄ. TYLKO NIELICZNE Z NICH PRZETRWAŁY NIEZMIENIONE DO DZIŚ.

Celem wystawy jest przypomnienie kanonu fantastycznych postaci zapisanych w tradycyjnych bajkach i baśniach z regionu Warmii i Mazur oraz zwrócenie uwagi na ponadczasowy przekaz i piękno regionalnych podań ludowych. Mamy nadzieję, że stanie się ona inspiracją do dalszych działań edukacyjnych.

Na niniejszych planszach prezentujemy charakterystyczne dla Warmii i Mazur demony i duchy: ich etymologię, przestrzeń, atrybuty oraz moce. Pod kodami QR zamieszczono dodatkowe informacje oraz ciekawostki, które przygotowują współczesnych mieszkańców Warmii i Mazur na spotkanie z tymi niezwykłymi bohaterami bajek.

KTO MIESZKA W BAJKACH WARMII I MAZUR?

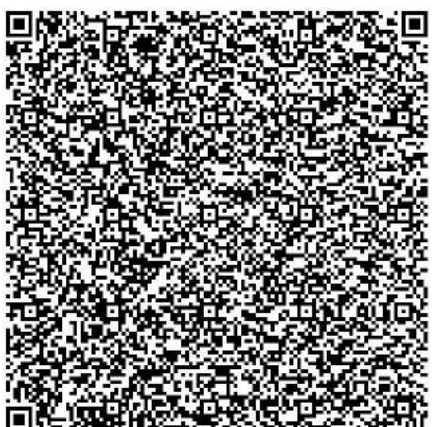
Diabeł

WIREM PRZYWOŁANY

„Muzyka grała, pary kręciły się po sali. W drugim końcu stał młodzieniec niezwyklej urody, zuchwale patrząc na dziewczynę. Katrynka, urzeczona widokiem młodzieńca, jak lunatyczka wyciągnęła ramiona do nieznajomego. Wir tańca porwał ich razem z innymi. O niczym innym nie gadano, tylko o tym, że Katrynka z diabłem tańcowała. Nie chciała w to wierzyć, bo i skąd by diabeł mógł być taki przystojny? Wszyscy obecni jednak widzieli, że partner Katrynki zamiast butów miał końskie kopyta, a podczas tańca wychynął mu się ogon spod sukmany”.

Otylia Grot, *Jak Katrynka z diabłem tańcowała*
(ze zbioru: *Nowy kiermasz bajek*)

Otwórz kod QR, a dowiesz się, czy diabły na Mazurach są złe

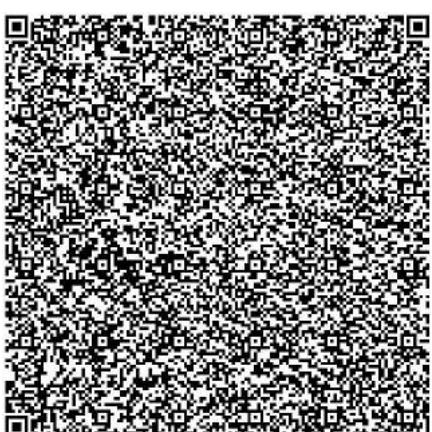
KTO MIESZKA W BAJKACH WARMII I MAZUR?

Topnik

PÓŁ CZŁOWIEK, PÓŁ RYBA

„Miał włosy z długich wodorostów, ogromne żabie oczy zawsze zwrócone ku górze i nieustannie wachlujące łapy podobne do kaczyc. Potrafił wzburzyć wody jeziora tak, że białe grzywy rosły jak góry. Wtedy był mocarzem, a jego zielony łeb wyłaniał się na powierzchnię i wywoływał zgrozę. Mógł się też zamienić w niewidoczną dla człowieka drobinę, tak maleńką, że mieściła się w kropli wody”.

Jadwiga Stefańska-Tressenberg, *Topnik z jeziora Wolisko*
(ze zbioru: *Mazurskie opowieści*)

Otwórz kod QR, a dowiesz się, skąd się biorą topniki

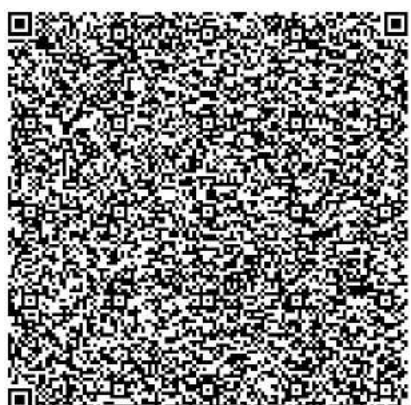
KTO MIESZKA W BAJKACH WARMII I MAZUR?

Smętek

W PIORUNACH JEGO MOC

„Siedział Smętek od lat w potężnej dziupli w prastarym dębie. Siedział i dumał nieraz. A kiedy te dumki go rozsierdziły, czasami po staremu zapalał się gniewem; ciskał pioruny i gromy. Zadzierali głowy ludziska, skądże tu nagle na pogodnym niebie chmura się wzięła i siecze deszczem bez litości? Aż mijało wzburzenie, uciszał się Smętek – pruski bożyc. Do Mazurów i Warmiaków przywykł już dawno – aleć to nie jego dawne Prusy”.

Irena Kwintowa, *Ofiara Smętka*
(ze zbioru: *Uśmiechnij się bajko*)

Otwórz kod QR, a dowiesz się, jaki jest rodowód Smętka

KTO MIESZKA W BAJKACH WARMII I MAZUR?

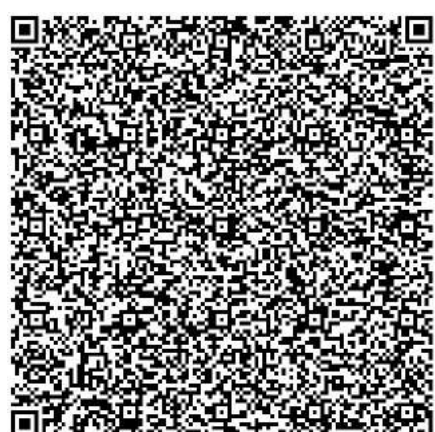
Mara

NIESZCZĘSNA, NIEŚWIADOMA

„Gospodarz miał trzy córki. Wszystkie były zmorami, więc musiały co noc wychodzić, żeby dręczyć: jedna ludzi, druga bydło, trzecia drzewa. Zmarznięte uskarżały się na swoją niedolę. Ojciec o niczym nie wiedział, jednak gdy mu ludzie opowiedzieli, co słyszeli nocą, pojął, dlaczego zawsze wyglądały blado”.

Max P. Toeppen, *Zmory* (z tomu: *Wierzenia mazurskie*)

Otwórz kod QR, a dowiesz się, jak pozbyć się mary

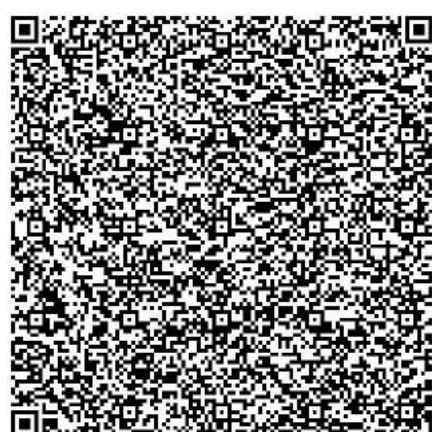
KTO MIESZKA W BAJKACH WARMII I MAZUR?

Miernik

Z LATARNIĄ PO WIECZNOŚĆ

„Idący lub przejeżdżający wieczorem, a zwłaszcza bląkający się po nocach widzieli niekiedy światło, niby latarni, posuwające się po owej sąsiedzkiej miedzy. Wszyscy wiedzą, że to miernik, który skrzywdził Niedźwieckiego i stał się poświetnikiem, szuka właściwego miejsca, gdzie kamienie winien był ustawić. Krzywdę człowiekowi uczynił, chciałby ją teraz usunąć, ale naprawić już złego czynu nie może”.

Teofil Ruczyński, *Poświetnik*
(ze zbioru: *Nowy kiermasz bajek*)

Otwórz kod QR, a dowiesz się, gdzie spotkasz miernika

KTO MIESZKA W BAJKACH WARMII I MAZUR?

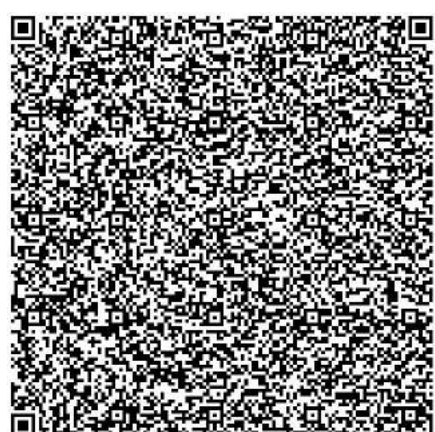
Panna wodna

BOGINKA ZE SREBRNEJ MGŁY

„Pewnego razu rybak z Mik odważył się popłynąć w noc świętego Jakuba aż do wyspy. Naraz usłyszał jakąś nieziemską muzykę, zobaczył przed sobą światła, a na wyspie prześliczne dziewczęta w sukniach ze srebrnej mgły i wiankach z białych lilii wodnych. Kiwały one do rybaka, żeby podpłynął bliżej. Rybak stał w tódce jak urzeczony”.

Maria Zientara-Malewska, *Legenda o Królu Ryb w Jeziorze Wadęskim* (ze zbioru: *Baśnie znad Łyny*)

Otwórz kod QR, a dowiesz się, czym kuszą nimfy wodne

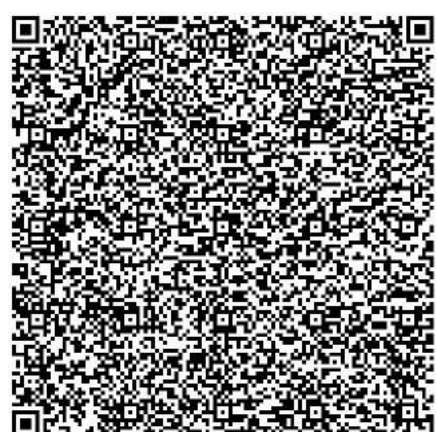
KTO MIESZKA W BAJKACH WARMII I MAZUR?

Barstuki

PŁOCHLIWE KRASNOLUDKI

„Barstuki nocami zapalały małe latarenki i potajemnie zakradały się do chat, wypatrując, komu by pomóc w robocie. Rybakowi połatały porwane sieci, kalekiej babci naznosiły chrustu z lasu, szewcowi dokończyły robić buty. Jednej tylko rzeczy barstuki nie znosiły: żeby ich ktoś przy robocie podpatrywał. Obrażone opuszczały wtedy dom i nigdy już więcej nie chciały wrócić”.

Maria Zientara-Malewska, *Baśń
Gwiazdkowa*
(ze zbioru: *Baśnie znad Łyny*)

Otwórz kod QR, a dowiesz się, jak wynagrodzić barstuka

KTO MIESZKA W BAJKACH WARMII I MAZUR?

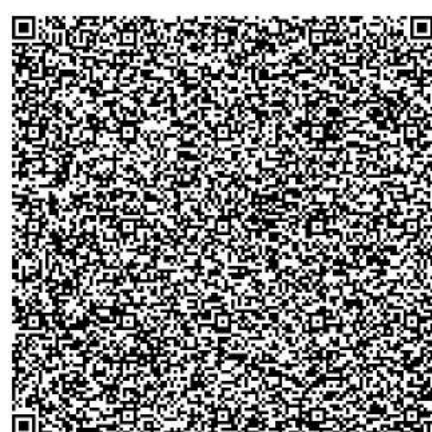
Kłobuk

CZARNA ZMOKŁA KURA

„Cwacyńka była ubogą wdową (...). Pewnego dnia usiadła na ławce przed domem, aby popatrzeć na kurczęta. Wciąż jej było dziwne, skąd się wśród nich wzięło cudaczne stworzenie. Bo nie wiedziała jeszcze, że to był kłobuk. Nagle spostrzegła, że kłobuk wychodzi z komórki. Nic nie mówiąc weszła Cwacyńka do komórki i patrzy, a w sasku jest pełno pszenicy. Zdziwiła się: skąd u niej pszenica? Coś ją tknęło, że to za sprawą kłobuka. Poszła więc do kuchni, ugotowała trzy jaja i zawołała na niego. Przyszedł. Nakarmiła go i czeka, co będzie. Na drugi dzień znalazła w komorze drugi sasek napęczniony żytem. I tak już było co dzień”.

Klemens Oleksik, *U kłobuka chleb łaskawy*
(ze zbioru: *Czarownica znad Beldan*)

Otwórz kod QR, a dowiesz się, jaką moc ma kłobuk

KTO MIESZKA W BAJKACH WARMII I MAZUR?

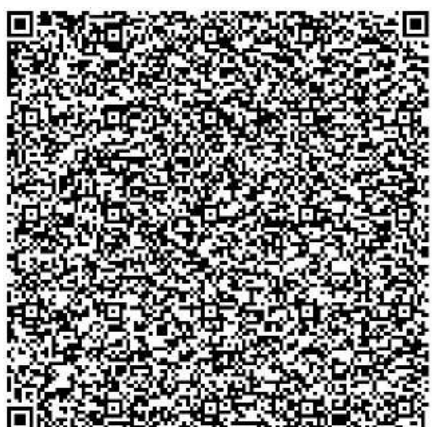
Zimne ludzie

ROBACZKI CO DREĆZĄ

„Zasmarkane podziomki, krasnoludy...? Hmm... potrafią te białe, zimne ludzie nieźle sadła za skórę zalać. Napuścić by tego tałająstwa majsterklepie ze cztery kopy do brzucha, zaraz by mu się pyski wyciągnęły i fantazja popsuta... Ale znów tak całkiem zdrowie mu odebrać? Zimne, białe ludzie kiedy się zdomowią, to i kijem nie wygoni gałgaństwa. Nim złośliwców wyszeptam z powrotem, kowal kopyta wyciągnie”.

O wygranej wojnie z nasłanym na kowala kłobukiem (ze zbioru: Bajki warmińsko-mazurskie o diabłach, kłobukach, smątkach i kołbogach)

Otwórz kod QR, a dowiesz się, jak wyglądają zimne ludzie

